

“Thuis bij Thuysbaert. Nostalgische huiselijkheid van op de Lokerse museumzolder” (1)

Geertrui Daem

In 1968 was ik 16 en ik had een eerste liefde. We zwoeren elkaar eeuwige trouw en dat we nooit ‘van ons leven niet’ een auto zouden kopen. Hij liep ’s zaterdags van Ternat, waar hij woonde, te voet langs de autosnelweg Brussel-Oostende, tot bij me, in Welle (tussen Denderleeuw, Erembodegem en Aalst). ’s Nachts sliep hij in een veldkapelletje - die waren er toen nog, velden en kapelletjes - om ’s zondagsochtends weer bij ons aan de voordeur te staan, met een prentje van een heilige, een ex-voto of een ander klein aandenken voor mij.

Ik schreef en tekende en wou schilder worden en ik vond het vreselijk jammer dat de wereld er vroeger zoveel mooier uitzag dan toen, in de zestiger jaren. Exuberante damesjurken bij de expressionisten, schitterende architectuur, het leven in de Belle Epoque leek me esthetisch meer verantwoord dan het gestroomlijnde leven van de gouden jaren zestig met hun economische opgang.

Ik kreeg van mijn toenmalige vriendje een authentieke hutkoffer, hout met linnen beplakt, die hij voor mij op de Brusselse luizenmarkt voor vijftig frank had gekocht. Die ene keer nam hij de trein van Ternat over Denderleeuw en daar de omnibus Zottegem-Oudenaarde, eerste halte Welle. Er zaten vignetten van verschillende treinreizen op de koffer gekleefd: het traject Hamburg-Amsterdam-Bruxelles/Nord en Paris-Bruxelles/Nord heen en terug, meermaals afgelegd tussen 1925 en 1928. Het ging om de bagage van ene Mademoiselle (onleesbaar) en dan Madeleine. Er zat één roze vignet opgekleefd, hemelsblauw omlijnd, met daarop ‘*Oiseau bleue/Bluebird*’. Ik noteerde al die gegevens op een papiertje - het zit nog altijd aan de binnenkant van het kofferdeksel gepind - en ik poetste, retoucheerde, boende de koffer en blonk de koperen sloten en de met koper versterkte hoeken. De jongen ben ik uit het oog verloren, maar de mooie koffer staat nog steeds op een ereplaats in mijn woonkamer. Hij bevat mijn oude plaatjes, gedichten, tekeningen, dagboeken in geheim geschrift, Elvis-plakboeken en vele herinneringen uit die tijd. De koffer van Mademoiselle Madeleine herbergt een deel van mijn persoonlijke verleden, dat stukje tijd dat ik me ‘eigen heb gemaakt’ en dat ondertussen ook geschiedenis, historie is geworden.

Toen Nico Van Campenhout, archivaris-conservator van de stad Lokeren, mij vorig jaar september geheel onverwacht vroeg of ik, als

(1) Dit is de tekst van een gelegenheidstoespraak die werd uitgesproken bij de opening van de tentoonstelling “Thuis bij Thuysbaert. Nostalgische huiselijkheid van op de Lokerse museumzolder” op 30 september 2005 in het ‘Huis Thuysbaert’ te Lokeren (de zogenaamde ‘tweede poot’ van het Stedelijk Museum van Lokeren).

schrijfster en beeldend kunstenaar, samen met Leen Heyvaert (adjunct-conservator van het Stedelijk Museum van Lokeren) en Sylvie Dhaene (conservator van het Huis van Alijn in Gent) een tentoonstelling wilde bouwen met de reservecollectie van het Lokerse museum, was dat de eerste keer dat zo'n vraag me werd gesteld. Ik zat middenin het schrijfproces van een familieroman over ontstaan, bloei en neergang van een fabriekje waar saucisson de Boulogne gemaakt werd, bloende, paardencervelaat. Of juist: ik zat middenin duistere familierelaties met de fabriek als achtergrond én was tegelijk druk bezig met opzoekingen over die verdwenen ambachtelijke nijverheid, die ondertussen industriële archeologie is gaan heten. Ik heb geen twee keer hoeven nadenken: het aanbod sloot naadloos aan bij waar ik mee bezig was, en waarmee ik mijn hele leven al ben begaan. Het vooruitzicht op de Lokerse museumzolder op exploratie te mogen gaan, was voor mij bijzonder aantrekkelijk.

Het eerste, en ik vrees ook het enige, museum dat ik als kind ooit bezocht was Bokrijk. Ik herinner me dat ik aan een suppoost - 'n man op klompen en met een boerenzakdoek rond zijn nek - vroeg of de mensen vroeger dan geen wc hadden misschien? Ik had geen 'vertreke' bij de woning gevonden. De oude man maakte glimlachend een wijds gebaar richting akkers en zei "*Er is hier het land...*" (twee keer). Waarop ik, het schaamrood op de wangen, afdroop. Dat ik niet naar de badkamer vroeg, kwam doordat we thuis zelf nog geen badkamer hadden en bij peter en meter, die naast ons woonden, in bad gingen, in hun gebruikte badwater nog wel! Een kind van vandaag zou misschien naar de bulex, de microgolfoven of het internet vragen. Je ziet, zoekt, ervaart de dingen, de wereld rondom je altijd eerst vanuit het nu, het heden; vanuit wat je al kent of meent te kennen. Al het nieuwe wordt - ook al is het 'oud' of 'verleden' - daaraan gerelateerd. Onze startpositie, vertrekbasis, het fundament van ons denken en doen is ieders zijn of haar thuissituatie.

"*Ik vind een museum altijd zo saai*", zei mijn metekind eens. Niet saai zijn, aansluiting vinden bij de actuele, eigen leefwereld van vandaag én tegelijk de verbeelding aanspreken om door dat bekende heen te breken. Dat waren de pijlers waarop ik de tentoonstelling wilde laten rusten. Leen Heyvaert en Sylvie Dhaene, die samen met mij de expositie opzetten, lieten mij grootmoedig de eerste keuze om de stukken te selecteren. Ik mocht als eerste op ontdekking naar de museumzolder en heb daar magische momenten beleefd - ik ben er hen nog altijd dankbaar om. Gewapend met een stevige stapel documentatie, historische informatie over Lokeren, die Nico van Campenhout me bezorgde, trok ik op schattenjacht.

Voor de Nederlandse literaire scheurkalender van 2006 scheef ik 'n kort stukje over die tijdloze ervaring - ik wil het graag even voorlezen:

“Voor het museum van een kleine, Vlaamse stad mocht ik, uit hun ‘reservecollectie’ - vergeten en bestofte schatten op zolder - een selectie voorwerpen uitzoeken, letterlijk en figuurlijk ontdekken en verzamelen om daarmee een tentoonstelling te maken. Een heerlijk kolfje naar mijn hand, hoofd én hart! Op de troebele, rekbare grens tussen volkse huisvlijt, ambacht en kunst, waardevolle voorwerpen en treffende verhalen vinden en verzinnen. Verborgен, voorbij en gestolde levens opnieuw laten bestaan, vrij laten stromen. Lang gestorven doden een tweede leven geven - alsof ik een beetje God was. Twee onvergetelijke etmalen heb ik me daar onder het dakgebinte, in de winterse vrieskou, met de getuigen uit het plaatselijke verleden, vrijwillig laten opsluiten. Ik heb stille restanten uit het verleden, voorwerpen, foto’s, prenten, brieven, schilderijen in mijn handen gehouden. Vooral veel mooi speelgoed heb ik gevonden, uit de twintiger jaren, bouwpakketten, blokkendozen en miniatuur meubilair. Het mooiste en meest ontroerende moment was toen ik het dodenmasker vond van een kind, een anonieme baby. Mijn adem gleed er zichtbaar overheen, terwijl buiten de ijle geluiden van het drukke verkeer van de levenden te horen was.”

De grote hoeveelheid prachtig oud speelgoed, de vele huishoudelijke voorwerpen, gekoppeld aan de bijzondere locatie waar het mocht worden getoond, dit Huis Thuysbaert, leverde ons bijna als vanzelfsprekend het overkoepelende thema van de tentoonstelling: wonen, het huis als thuis. En zeg nu zelf ‘Thuysbaert’ en ‘Thuis bij Thuysbaert’, dat zit als gegoten. De indeling en de oorspronkelijke functie van de vele kamers in dit huis werden onze leidraad bij het opstellen van de objecten. Erenotaris Michel Thuysbaert, die hier zijn jeugd heeft doorgebracht, gaf ons een bijzonder begeesterde en levendige rondleiding doorheen de woning. Bijna alle geselecteerde voorwerpen overspannen een periode van ongeveer 70 jaar, zeg maar de duur van een mensenleven. Het oudste object is een houten naaidoos uit 1777, de meest recente zijn een speelgoedwinkeltje en een platen-draaier uit de jaren 1960.

Staat huis Thuysbaert voor de woning van de rijke man in 1883, dan refereert het huisje in de tuin aan de thuissituatie van de meeste gewone en arme mensen van toen, landbouwers en textielarbeiders, en vooral aan de unieke Lokerse haarsnijders, die vaak thuiswerk deden. Wij hebben van het beluikhuisje een konijnenflat gemaakt, een monument voor de vele kinderen die niet naar school konden en als staartjessnijder moesten werken. Wees gerust, onze ‘Belgische hazen’ hebben het in hun kot heel wat comfortabeler dan de toenmalige Lokerse ‘koertjes-bewoners’ het hadden.

Zeer waardevolle sier- of kunststukken - in de betekenis van harde valuta - zal je op de tentoonstelling slechts sporadisch vinden. Ons

hart ging uit naar opmerkelijke, curieuze, ontroerende objecten die ons hun eigen, kleine verhaal vertellen uit een voorbije maar daarom niet geheel, of moet ik zeggen nooit geheel vervlogen tijd. We hebben er bewust voor geopteerd om te tonen wat in de reserve voorradig was - ook al betekent dit dat onderdelen van de verzameling onvolledig blijven; we hebben ze niet aangevuld, zijn geen leentjebuurt gaan spelen bij andere musea of particulieren om het geheel te verfraaien. Ook wat ontbreekt of mankeert vertelt iets over het verleden, of over hoe wij daarmee omgaan.

“Het is een illusie te denken dat je het vergeten kunt tegengaan”, schrijft Tom Nagels in het laatste nummer van *Zuurvrij*. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis (Antwerpen). “Zelfs al zouden we een schitterend literatuur- en geschiedenisonderwijs hebben, zelfs al zou er op tv meer aandacht aan besteed worden, zelfs al zou iedereen veel lezen, zelfs dan nog verdwijnt negentig procent in het zwarte gat. Vergeten gebeurt gewoon. Maar dat hoeft niet slecht te zijn. Vergeten is ook de voorbode van herontdekken. En herontdekken is heerlijk. Zeker voor een schrijver, omdat elke herontdekking de basis kan zijn voor een nieuw verhaal. En het herontdekken van het verleden gebeurt makkelijker met een verhaal. Als dat gefictionaliseerd is, dan is dat niet erg, want verhalen roepen andere verhalen op. Conscience succes heeft tientallen historici verplicht om uit te leggen wat er nu precies gebeurd is, daar op de Groeningekouter: ik ken beide versies, ik weet dat de historische versie de enige juiste is, maar zonder Conscience zou ik ze nooit gekend hebben. Zo zorgt het verhaal, de fictie voor een betere kennis van de werkelijkheid. Tot die opnieuw vergeten wordt, tot er weer een nieuw verhaal ze laat herontdekken en een nieuwe historicus dat verhaal toetst op zijn werkelijkheidswaarde. Archieven vervullen hierin een dubbele rol: ze vormen de basis van fictie en ze corrigeren die fictie tegelijkertijd. Ze inspireren schrijvers en wijzen hen nadien terecht, waardoor ze andere schrijvers inspireren, tot iedereen het verhaal kent en het weer vergeten kan worden, tot het weer zodanig vergeten is dat een schrijver het interessant genoeg vindt om het weer op te rakelen..., enzovoort en zo verder...”

Ik wil historicus Nico Van Campenhout graag bedanken voor deze opdracht, die voor mij een uitdaging én bij momenten een feest was. En ik hoop dat u, de bezoeker, onze gast, zich hier thuis voelt bij Thuysbaert en dat de wandeling door de kamers en door de tijd, u vele verhalen mag laten (her)ontdekken.